

Premi: "GUERAN de LIOTS"

Finalista l'any 1969

Petita història d'un racó de la GARROTXA

Lema: DES del CIM de FINESTRES

per MARUJA ARNAU

La terra olotina captiva l'esperit. La panoràmica impressionant de les muntanyes que encercen la comarca ens deixa mancats de termes prou justos per a ponderar-la. Atrau tant a l'hivern com a l'estiu. Bromes grisenques presten al paisatge enfredolit una melangia delitosa i donen pas a la lluminositat primaveral d'uns verds que s'estenen arreu pels camps i s'enfilen muntanya amunt. Això és la Garrotxa. Això és la terra olotina.

Ens atrau aquesta terra. I burxem els camins del passat. Amb passió, sense que ens deturi cap obstacle. Volem que la gent d'enguany estimi els paratges que són part de la seva història; que no senti tan sols l'harmonia sensual de la fronda meravellosa de la rodalia olotina. Demanem una mirada enrera i un record per a aquells homes, bons o no, que rubricaren uns fets notables de l'esdevenir històric de la comarca. Adhuc lloem el desig del jovent actual, tan contrari a la guerra, puix que l'esperit evangèlic rebutja tota violència. Ara bé, que no es confonguin els anhels de pau amb un fred indiferentisme per les coses de la pàtria i de la història, jactant-se que tot això són fal·làcies i lletra morta. Oposant-nos a aquest indiferentisme flàccid, nosaltres volem recórrer els indrets, camps i camins d'un racó de la Garrotxa, regats amb sang generosa, barrejada de petjades de malfactors, per desentranyar uns fets que li donaren renom i perquè l'esperit tradicional no s'enfonsi a l'emprempta del passat.

Les serres de Finestres i Freixa tenen quelcom de sinistre a l'hora del capvespre. La figura negrosa de la serralada que s'alça vers el cel destaca en el camí de Santa Pau. Tanmateix sembla indicar que aquells llocs foren escenari adient per incursions bandoleres i emboscades de guer-

ra. Mont Falgó, els turons de Gou i Farné, el pujol de Sant Pere i Puig Sa Llança, sentinelles d'un poble que treballa, plaent de la seva història, malgrat la desconeixença que pot ser, fins i tot, molts dels seus fills tenen de sa importància.

Volem parlar de Mieres.

L'antic poblat anomenat MILIARIAS, que és deriva de la veu llatina «millium» i del sufix «arias» (que vol dir terreny sembrat de mill,) cap l'any 1751 ja era conegut per MIERES.

Segons la tradició, en temps de la invasió serraïna, els cristians de Banyoles es van refugiar a les muntanyes de Finestres.

La primitiva església parroquial de Mieres, d'estil romànic, fou erigida per l'Abat Bonito, del Monestir de Banyoles, i confirmada a l'Abat Elies per l'Emperador Carles el Calb. Mieres, fundada pels benedictins de Banyoles, és una de les colonitzacions més antigues de la comarca.

A l'actual temple parroquial, d'estil renaixement, aixecat sobre les runes de l'antic, enderrocat pels terratrèmols que tingueren lloc l'any 1427, va predicar-hi Sant Antoni Maria Claret.

Formen part del seu terme municipal dos esglésioles molt antigues: Santa Maria del Freixe i Sant Andreu de Ruitlles, ambdues pertanyen al segle XIè. L'any 1000 (segons documents) el Compte Bernat fa donació de Santa Marie Fraxis a Santa Maria de Besalú.

Sant Andreu de Ruitlles és una petita vall que també fou colonitzada pels benedictins de Banyoles després de la Reconquesta. Llavors edificaren l'església dedicada a l'Apòstol Sant Andreu. Santi-Andreo de Rovillas, figura en una Butlla del Papa Benet VIII, en l'any 1017, com a possessió del Monestir de Banyoles. I en una altra Butlla, firmada pel mateix Papa, fa constar

«San Andreu de Riutolis» com una de les possessions confirmades de dit Monestir.

A La Celleria, típic barri que pertany així mateix al municipi de Mieras, existeix una capella que data de molt antic. Des del temps de Carlemany era coneguda per «Villare Romzentila». A l'any 1017 esdevingué Santa Maria de Fonzilia i Romaria en 1320. La imatge de la Mare de Déu, que pertanyia al gòtic primitiu, fou venerada fins el 1936. La dels nostres dies és una reproducció molt semblant.

La vila de Mieras, voltada d'esglésioles i encapsada per muntanyes, sembla feta a mida per protagonitzar la sèrie d'esdeveniments que venen encavalcats en el trànsit dels anys, i que tingueren lloc en aquestes contrades.

Situem-nos a l'època dels remences: jorns d'angoixa que atribularen tota Catalunya i repercutiren considerablement a la vila. Èpoques de banderies, de divisió.

A les darreries del XIVè, un fet violent i flas-timós va ocórrer a la Parròquia de Freixe. Mentre la Missa es celebrava un diumenge de l'any 1397, va irrompre sobtadament dins l'església un tropell d'homes armats fins a les dents. Era el moment que el Rector tenia a les mans l'Hòstia consagrada. Sense escrúpols de cap mena dispararen vers ell un seguit de sagetades que és clavaren al retaule de l'Altar. Aquest acte brutal inqualificable va fer reaccionar als feligresos que acudiren prestament en auxili del capellà i replicaren amb gran braó l'assalt dels bandits.

Els començaments del Segle XV no porten cap garantia de pau i fraternitat. Augmenten les rancúnies entre uns i altres. Els crims es multipliquen, sembla que els homes s'incivilitzen i que tornen a les primeres edats. Per acabar-ho d'adobar animadversions entre la clerecia, famolenca de poder, i les persones més notables. El mal de les bandositats era una malaltia endèmica. Tot plegat, desemboca a la célebre guerra dels remences.

L'origen d'aquesta bel·licositat es deu a la injusta disposició existent que consistia a pagar una «remença» (redempció de l'esclau mitjançant una quantitat en metàl·lic) al senyor de les terres.

Parlem-ne, però, dels Usatges i dels fets que promogueren.

Acabada la primera etapa de la Reconquesta (Segle XIè) i colonització del Principat, el fenòmen de repoblació deixà d'influenciar sobre l'estructura social i agrària. Desaparegué la primitiva llibertat i els pagesos (que eren nombrosos), com més anava, més depenien dels senyors (noblesa, monestirs). Malgrat això, quan a l'any 1068 varen completar-se els Usatges promulgats

Un típic mierenç

pel Comte Ramon Berenguer I el Vell, no era encara gens clara l'associació de la remença als mals usatges del «in tractandi» que posteriorment caracteritzaria la situació jurídica del pagès remença dels segles XI i XII. Més tard, a causa de l'expansió catalana i la tendència de la pagesia per anar cap a Tortosa i Lleida i Mallorca i València després, novament es va tendir a la modificació del camp de la Catalunya Vella. L'atracció que la repoblació d'aquelles terres despertà entre els pagesos, va obligar aleshores que els senyors prenguessin determinacions serioses per tal de retenir-los als masos. S'establí llavors la paga d'una redempció o rescat oneros. Però arribà al Segle XIV i es comencaren a manifestar les primeres tensions socials del camp. La població minvava i la tibantor entre la pagesia i les classes dominants augmentava per moments. Es reduí la superfície explotada i també els ingressos senyorials que procedien dels drets personals, i es va produir una puja de salaris i de preus. Aquesta situació repercutí en l'aspecte jurídic i no trigà gaire a deixar-se sentir sobre els pagesos. Temorencs els senyors davant la progressiva reducció esmentada, reclamaren el restabliment dels mals usatges, gairebé desapareguts durant l'etapa de plenitud econòmica. I comença l'agitació pagesívola. El rei va haver d'ocupar-se políticament del conflicte, puix que s'hi afegí la disputa provocada a l'entorn dels «masos ròncs», o sia, aquells masos abandonats que havien ocupat els pagesos després del daltabaix demogràfic del segle XIV i que tornaven a ésser explotats i engrandits gràcies a llur treball. La lluita es mantenia, doncs, per un doble conflicte jurídic-econòmic: d'una banda, la pagesia es volia desprendre de la dependència senyorial. De l'altra, es proposava d'aconseguir el manteniment perpetu de l'explotació engrandida. Evidentment, per bé que la condició social de la pagesia en el pla jurídic era la mateixa, no ho era en l'econòmic, ja que existien remences po-

bres i remences rics. La crisi social agrària desembocà en la revolució i des de 1391, es comencaren a cremar escriptures i capbreus, destrucció de conreus, s'excavaren fosses i aixecaren creus, signes d'amenaça contra la reacció senyorial. Els sindicats no s'estructuraren fins a l'any 1448. Els remences iniciaren reivindicacions davant l'Audiència i els notaris i agents del patrimoni reial. Obtingueren la victòria amb la sentència interlocutòria de 1455. En protesta el senyoriu i això afavorí l'alçament armat dels elements extremistes que, capitanejats per Francesc Verntallat s'enfrentaren amb l'extremisme senyorial representat pels canonges de Girona.

Fou el tal Verntallat, fill del Malloí, figura molt destacada de l'època i l'any 1477 el rei, agraït pels seus serveis, el nomenà Comte d'Hos- toles.

I aquesta era la situació: El rei alligat amb el poble contra el senyoriu i la noblesa. Els remences contra els nobles i contra la Diputació de Catalunya. La guerra civil estesa arreu.

La intervenció de Mieres a la guerra dels remences va ésser notable, com més endavant veurem.

Però els anys s'anaven succeint i la qüestió dels remences seguia empitjorant. Cal subratllar que la segona revolta fou deguda a la sentència del rei Alfons, el qual determinà que els pagesos havien de pagar els censos endarrerits. No cal dir com varen rebre tal disposició, puix que l'anterior sentència els havia alliberat de càrregues.

Difícilment podien transigir els remences, per tant, la reacció và ésser llastimosa. Havien suportat anys i panys el domini injust i abús del senyor i ara esclatava la lluita desenfrenada, rancuniosa.

Pel març del 1482 fou trobat un home mort a Roca. Havia estat enviat per complimentar similar comesa cap a la part de Mieres. També el

La célèbre Masia de Can Grivé

Masia de Can Grivé

Veguer de Girona, acompanyat dels seus ministres, va sortir per fer-li costat. A Can Grivé es feren alguns embargaments i en tornant es trobaren embarrerats per un tropell d'homes armats de cuirassa, pavés i llança. Tal escomesa va fer fugir d'estampida el Veguer i llurs acompanyants que s'aplegaren a dita casa, on respongueren l'atac dels pagerols, capitanejats per Pere Joan Sala, de Granollers de Rocacorba. El mateix Grivé ajudà el Veguer i a tots amb els que hi anava, probablement per evitar que aquella força bruta li saquejés la casa.

«Ab ells, ab ells... A mort!». Aquest fou el crit dels pagesos de remença en assaltar Can Grivé. Alguns assetjats pogueren fugir, entre ells l'agutzil Salvà, el qual malgrat tenir la cara traspasada per una fletxa, que li feu perdre un ull, salvà la vida. Els assaltants aconseguiren d'entrar a la casa i degollaren a tots aquells que trobaren, excepte el Veguer de Girona que s'endugueren presoner.

El capitost Pere Joan Sala, després d'aquell cop criminal realitzat a Mieres continuà fent de les seves. Es llançà amb els seus homes cap les muntanyes i la Selva estimulat per l'ambició dels feudals contra els que obtingueren renyides victòries. Però com sia que els fets de Mieres havien commogut la ciutat de Girona, s'aixecà somatén contra els remences d'en Pere Joan Sala, i a la fi, fou derrotat per les forces reials que el feren presoner prop de Llorona. Va ésser ésser traslladat a Barcelona, on pagà tots els seus crims.

Fem un petit parèntesi per fer constar l'opinió de l'historiador Julià de Chia sobre aquest capitost remença. Segons ell, el tal Sala no era pas un guerriller d'empenta. Opina que la seva celebritat és deguda precisament a la famosa

acció que tingué lloc a Mieres. I afegeix que allí va derrotar unes forces molt inferiors a les seves. D'ençà de llavors es limità a fer agitar la província, sense trobar-hi cap obstacle. Posterior a aquell fet, el seu nom ocupa un lloc molt secundari. Els beneficis que obtingué del rei Joan II pels serveis prestats a favor seu foren minses. Es tracta tan sols d'unes dècimes perceptibles a la rodalia d'alguns pobles anexas al Castell de Finestres.

La notícia de l'execució d'en Pere Joan Sala omplí de pànic els pagesos, i molts d'ells sollicitaren l'amparament dels jurats. En adonar-se després que l'acollida no va ésser la que ells esperaven, els pagesos principals de la muntanya es congregaren i elegiren el fill d'en Sala perquè substituís el seu infortunat pare.

En aquesta reunió hi assistí el també célebre Verntallat. Tornava a capitanejar els moviments dels remences, queixós de la pèrdua del títol nobiliari de baró de Bas i d'Hostoles.

A fi de comptes que no es va treure res esquarterant en Pere Joan Sala; la gresca tornà a començar.

Més tard, però, es feren negociacions i ací van prendre part molt activa els de Mieres, dirigits per en Riera i en Grivé. Després de tres mesos, el rei Ferran el Catòlic va signar la sentència arbitral, i per la qual es redimien els pagesos dels «mals usatges» (21-IV-1486). Ara es començava a enfonsar el règim feudal.

El Segle XVI arribà i les circumstàncies havien canviat molt. Podem dir, en termes generals, que fou un segle tranquil i serè. Però, en el següent, ja hi tornem a ésser. A més de les calamitats ocasionades per les pestes i epidèmies que sobrevingueren, els temps eren agitats i convulsos. I pel juny del 1640 esdevé la revolta

Can Gou

de Barcelona i la mort del Virrei, fets que precedeixen la guerra de separació de Catalunya. Ens manquen dades que es refereixin a Mieres concretament durant aquesta època, però cal suposar que molts dels seus veïns eren presos a les lleves que es cridaven.

El 1654 els francesos s'apoderen d'en Bas, amb el consegüent trasbalsament per la comarca olotina. I ja tenim estesa la guerra contra França. Més tard, la de Successió. Dues cases reials en pugna, la de Borbó i la d'Àustria i com és de suposar arreu hi van haver partidaris d'ambdues. Es de creure que la Garrotxa es decantaria tanmateix com la seva capital per l'arxiduc Carles d'Àustria, en defensa dels valors tradicionals que es consideraven perduts si ocupava el tron d'Espanya Felip d'Anjou.

D'aleshores ençà, el seguit de guerres contra França que tingueren lloc, no deixà reposar els olotins i llurs comarcans i així arribem al 1808. L'alçament del 2 de maig a Madrid fa vibrar les gents de la muntanya que es disposen a defensar la pàtria amenaçada per la invasió francesa. A Banyoles pronuncia una patriòtica arenga el Dr. Francesc Rovira, fill de Sant Miquel de Campmajor, beneficiat del Monestir i ex oficial dels miquelets, la qual arenga fou causa de què nombrosos mierencs s'adherissin lluitant amb gran valentia i heroisme per la independència del país. Pel febrer del 1812, el canonge Rovira, convertit en Brigadier de l'Exèrcit espanyol va situar el Regiment de Sant Ferran a la línia d'Amer a Mieras, en oposició dels moviments de l'exèrcit francès. Les forces del Brigadier Rovira dispersaren una columna francesa i una partida de voluntaris afrancesats, menats per en «Boquica» que volien arribar a Olot. La dispersió es

va aconseguir entre Mieres i El Sellent i els francesos sofriren gran nombre de baixes.

I ja hi som arribats al 1814. Quan encara Espanya sofria la ferida sagnant de la guerra de la Independència i tornava aquell rei desitjat pel poble, Ferràn VIIè, Però aquest monarca deixà un trist record, puix que llur regnat no va ésser gens constructiu. Així ens trobem que al cap de sis dies de la mort del rei, s'inicia a Catalunya la lluita armada a favor de D. Carles i contra Isabel II i la seva mare Maria Cristina que n'exercia la regència. Comencen les guerres carlines i a Catalunya trobà el Carlisme el seu més ferm baluard després de Navarra i el país Basc. Lluites ferotges que enterboleixen la pau dels camps. A tot això, s'hi afegiren partides de bandolers que foren causa de terror entre les gents senzilles de la muntanya.

I succeint-se els anys de lluita ideològica i dinàstica, ens trobem al 1868. Destronament d'Isabel II. Esclata la guerra civil dirigida pel duc de Madrid Carles VII i en aquesta destaca la vila de Mieras. Pot ser no se sàpiga gaire que ací va tenir el seu Quarter General el cabdill Savalls. Els mierencs lluitaren en defensa de la Tradició. I és precisament envers d'un notable fill de Mieras que volem centrar l'atenció. Es tracta de l'il·lustre patrici Miquel Verdaguer Vila, Comanador de la Reial Ordre de Carles III i condecorat amb la «Cruz Laureada de San Fernando», de 1.ª classe, pel fet d'armes ocorregut a Santa Maria de Ripoll.

Un jorn soleiat i fred del mes de gener, vam visitar la casa pairal del Dr. Verdaguer, nét del pròcer carlí. Voltats de documents i cartes, fem reviure els fets d'aquelles jornades. Des de l'acollidora i tébia saleta contemplem la Serra de Fi-

Cua Gou

nestres i Puig Sa Llança que es destaquen clarament retallades dins el quadre del firmament clar i nítid en aquesta diada gebrada de començaments d'any. Muntanyes que serveixen el record de la Història, fidels al temps i les èpoques. A llur empara nasqué i visqué en Miquel Verdaguer, empeltat de les virtuts de la gent de muntanya i de la dignitat i espiritual sobrietat del cavaller espanyol.

D'entre els documents que acrediten els ascensos i concessions otorgades, no volem ometre el següent, que transcrivim literalment:

«Rég. n.º 23. — En atención a los méritos y servicios de D. Miguel Verdaguer y Vila, Alférez de Infant.º del Batallón de Figueras y en especial a los prestados en el ataque y toma de la villa de Ripoll, el día veinte y tres de Marzo último, te se confiere el nombramiento de Caballero de la Real y Militar Orden de San Fernando de primera clase. Lo que te participa para tu conocimiento y satisfacción: debiendo servirte de credencial el presente documento, hasta tanto que recibas el Real Despacho. — Que Dios te gue. ms. as. — Cuartel General de Ripoll cuatro de Abril de mil ochocientos setenta y tres. — El Infante General en Gefé: Alfonso de Borbón y Austria. — Sor. D. Miguel Verdaguer y Vila, Alférez de Infantería Caballero de la Real y Militar Orden de San Fernando de primera clase».

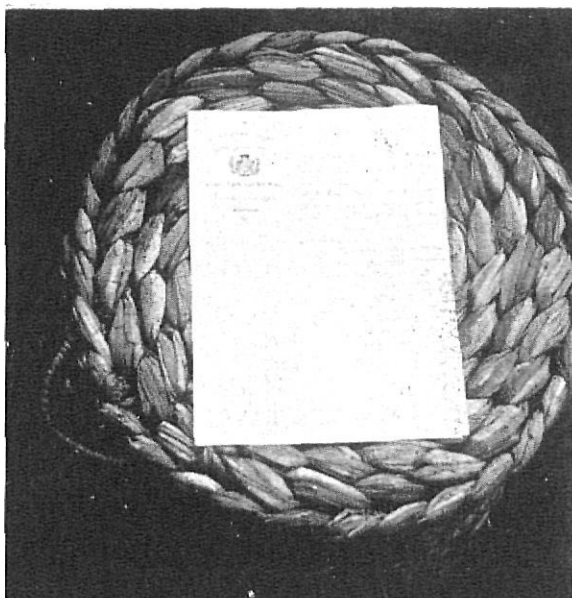
Tal com es desprén de la sèrie de documents i cartes, Miquel Verdaguer fou un gran puntal de la causa carlina. L'apreci que àdhuc Carles VIIè li tenia, queda patentment demostrat en el regal que va fer-li quan el va anar a visitar a Venècia. Es tracta d'una agulla de corbata, d'or, amb la corona reial i l'anagrama C7. Dins l'estoig es guarda també una nota, els dobles de la qual i color groguenc parlen del pas dels

anys, escrita de puny i lletra del senyor Verdaguer: «Regalo que me hizo S. M. el Rey Carlos VII en la visita que le hice a Venecia el día 27 de enero de 1898 llegamos con mi querido amigo D. Joaquín Llorens y salimos el día 5 de febrero a las 11 noche. El rey me regaló esta aguja a la una menos cuarto antes de sentarnos a la mesa».

El piló de documents acrediten clarament els ascensos d'una vida militar dedicada a la causa de D. Carles. Des del de sots-tinent d'Infanteria datat el 24 de desembre de 1872 i que signa el Comandant General Savalls, fins la comunicació del General Jefe dels Requetès, datada ja en el segle actual (1.º de maig 1920), la qual acredita l'ascens a Tinent Coronel de Cavalleria per ésser comprés en el Reial Decret d'Abril del mateix any, tots els altres donen fe de les respectives graduacions que graonadament va anar obtenint. El 15 de gener del 1901 se li concedeix «la Encomienda de la Real y Distinguida Orden de Carlos III «en recompensa de la lealtad y servicios prestados, muy particularmente a consecuencia de los tristes sucesos ocurridos el 28 de octubre 1900». Dit document és estès i datat a Lourdes.

Aquest insigne tradicionalista va fer tota la campanya en qualitat d'ajudant de camp del Brigadier de Cavalleria Vilajeliu, en el seu haver hi consten gran nombre de fets d'armes. A més de la participació personal, tingué en tot moment la seva casa a disposició de la causa de D. Carles. Fins i tot, van tenir lloc diverses reunions presidides pel General Savalls, motivades pel fet, ja esmentat, que a Mieres hi tenia el Quarter General.

Cal fer constar la transcendència que a la vida dels homes i dels pobles tenen certs edificis

El document que acredita a Miquel Verdaguer Comanador de la Reial Ordre de Carles III

determinats. En aquest cas, el Mas Grivé juga principal paper. Ja hem vist com a la guerra dels remences va ésser lloc destacat pels esdeveniments que s'hi desenvoluparen. Més tard, en desaparèixer del món dels vius en Grivé, la casa va anar a pública subhasta. I en aquesta ocasió fou adquirida pel primer Verdaguer que figura a l'arbre genealògic de la família: en Joan. (Dotze generacions anteriors a la del doctor Miquel Verdaguer Illa.). El mas Grivé, doncs, passà a participar de les vicissituds d'aquesta família. I a l'època de l'última guerra carlina torna a ésser escenari destacat per la intervenció activa del seu propietari Miquel Verdaguer i Vila, per tal com la posà a disposició de la causa. No va servir tan sols per realitzar reunions i possible hostatge de carlins. També la casa era molt adequada per a refugiar-s'hi quan tocaven les de perdre, puix que com tota edificació antiga i a pagès, comptava amb bons amagatalls.

D'ençà de l'adquisició esmentada, els Verdaguer esdevingueren Grivé, i per aquest nom, més que pel propi, se'ls anomenava.

En el llibre «La guerra civil de Catalunya» de Joaquim de Bolós, esmenta l'animació que la vila d'Olot presentava quan les forces del General Savalls es feren amb la ciutat. Parla dels bons records d'aquella època i de les estones agradables que els joves oficials van gaudir. N'anomena alguns (tots són noms coneguts dels olotins) i entre ells en Grivé de Mieres, que no és altre que Miquel Verdaguer i Vila. Afegeix: «Estos buenos ratos eran interrumpidos cuando había alguna alarma i debía marchar algún batallón de vigilancia, pues las tropas no salieron de Gerona por más de un año...».

I així el transcurs dels dies. D'una banda, l'entusiasme i eufòria de les victòries. De l'altra,

el tràgic desenllaç de víctimes que porta en sí tota guerra.

Al capdevall, els carlins foren vençuts. Però l'ideal pel que es varen jugar la vida va continuar ferm en els seus veritables defensors.

Miquel Verdaguer va haver d'emigrar a França i poc després tornà a Espanya, a la seva casa pairal de Mieres. Allí emprengué de nou la tasca, treballant en pro del tradicionalisme. Va prendre part molt activa a la campanya electoral de finals de segle. Distingides personalitats sol·licitaven la seva influència. Tenim proves de la confiança que en ell dipositaven tots els afectes a la Comunió Tradicionalista, si altra cosa no, ho demostren les cartes que li foren dirigides. Representà al Carlisme a la província de Girona i especialment a Olot, com a diputat provincial.

En el plec de correspondència esmentada abans, es troba un munt de la referida a dites eleccions. D'entre les cartes, n'hi ha del Marqués d'Aguilar, home de gran influència dins del camp lliberal i contrincant poderós en aquells dies del General Joaquim Llorens que presentava la seva candidatura per diputat a Corts en representació del districte d'Olot. Era l'any 1896. Miquel Verdaguer treballà abrandadament en unió dels carlins per contrarrestar els mitjans de suborn utilitzats per Marqués d'Aguilar. I a la fi, aconseguiren que triomfés la candidatura de Joaquim Llorens.

Els anys 1899 i 1900 foren anys de conspiracions. En Verdaguer es dedicà incansable al seu ideal, comproment-se en gran manera, fins que el Capità General de Catalunya s'entossudí a fer-lo pres. A tal efecte posà en moviment la Guàrdia Civil de tota la província, però el carlí va escapar-se'n i travessà la frontera francesa.

Passà el temps i altra vegada tornà a Espanya. Novament s'afincà a la casa pairal de Mieres. Ara bé, els últims anys de la seva vida ja s'establí a la llar actual dels Verdaguer: C'an Gou. Tot esguardant la Serra de Finestres desde la terrassa, quantes vegades degué assaltar-li la migranya d'aquelles dates heroiques que tan pregonament havia viscut.

Finestres! Quins records més vius!

Els vessants escabrosos i poblats de la muntanya de Finestres semblen expressos per les lluites de guerrilles i emboscades. I a fe que va complir sobrerament tal missió.

Es probable que cap Hospital de sang hagi estat mai tan ben situat com aquell que les tropes de D. Carles instal·laren al Santuari de la serra. Qui seria el valent que gosaria arribar-hi si des de dalt els abrasarien de metralla?

Traslladem-nos a aquells anys a la plaça de Mieres quan arribà el General Savalls i la seva escolta amb tres pressoners: l'alcalde d'un poble de l'Empordà i dos propietaris que s'havien negat a pagar els impostos exigits. El Quarter General de la Intendència Carlina era instal·lat a la plaça Major. Allà foren entregats al capità que es féu càrrec dels detinguts.

La vila de Mieres, bullia d'animació. Arreu es trobaven soldats, els uniformes i boines vermelles dels quals formaven un bell quadre de color dins el marc meravellós del verd i ocre de llurs camps i muntanyes.

Els empordanesos foren conduïts a Càn Reixach, notable masia de l'entorn convertida en presó, on hi havia gran nombre de presoners que esperaven ésser rescatats. Més tard els traslladaren a Santa Maria de Finestres. L'ascensió fou treballosa. Per arribar a aquells alts cimadals hagueren de travessar els abruptes garrotxers. Dies després, mitjançant el rescat demanat, els presoners foren retrets als pobles d'on procedien.

L'ermita de Finestres, convertida en hospital de sang dels carlins, serva la dolcesa d'aquella dama amcrocida que en tot moment fou la Infanta donya Maria de les Neus, capitana de l'exèrcit de la Tradició al Centre i Catalunya, que amb el seu espós don Alfons Carles, General en cap, hi romangueren diversos dies. Ella fou sempre l'afectuosa infermera que guarí els ferits i la germana comprensiva i amable vers els presoners.

L'estada dels Infants a Finestres resta perpetuada en una làpida amb la inscripció: «En el mes de enero de 1873 se hospedaron en el Santuario Alfonso Carlos de Borbón y Austria-Este y su esposa doña Nieves de Borbón y de Braganza».

Retornem a la realitat i ens adonem que encara hi som a la terrassa de Can Gou. El record del veterà «Grivé» ens fa mirar cap a la dreta. Llunyà, el Collet de Colitzà. També ell guaitaria sovint l'escenari de l'acció guerrera que allí es desenvolupà: el célebre «foc de Mieres» i recordaria el tràgic final de les hosts carlines derrotades per les columnes del General Governamental Cabrinety. I aquella arribada del cadàver del Coronel Frigola que havia sortit de Mieres juntament amb el General Savalls i les seves tropes a l'encontre de l'enemic. Les tres ferides mortals que rebé el valent coronel el deixaren atuït als peus dels governamentals i allà mateix morí. El carregaren sobre una mula que el portà a Mieres i al capvespre d'aquell dia rebia sepultura al cementiri de la vila el militar carlí. El record dels tristos episodis de la guerra, reviscuts diàriament tot albirant les històriques muntanyes, degueren entelar la pau dels últims anys del vell cavaller de la Tradició.

El Dr. Verdaguer ens assenyala un lloc invisible darrera la muntanya. Amb la imaginació ens traslladem a Càn Badia, on es replegaren les tropes carlines en retirada aquella nefasta diada per unir-se al General Savalls, acampat als vessants de Finestres.

Agrada sentir parlar de l'avi, aquest home que d'una hora lluny s'endevina apassionat pels seus avantpassats i es complau amb l'aportació del seu poble natal a la història de la pàtria.

Algú ha parlat encara, del possible entroncament familiar amb Mossèn Cinto Verdaguer. I ens assabentem del desig expressat per d. Lluís Fort Planaferrana, íntim amic de l'avi Verdaguer i del gran poeta català, que aquest ja malalt, volia acabar els últims dies de sa vida vora en «Grivé». No s'arribà a portar a cap; sembla que el Bisbe Morgades s'oposà a fi de no comprometre a Miquel Verdaguer, a causa de les malaurades circumstàncies en què es trobava mossèn Cinto per raó de les injurioses faltes que se li atribuïren.

En aquest breu resum de la història de Mieres, sembla oportú d'esmentar alguna de les dades tretes del llibre «La última guerra carlista en Gerona y su provincia» de Josep Grahit i Grau, i que es refereixen a la vila i les seves contrades, per tal de reforçar el testimoni dels esdeveniments als quals ens hem referit.

Any 1872

Dia 17 juny: «En Santa Pau, el «Estudiante o oncle» de Estartús, acompañado de 90 carlistas, hizo derribar el árbol de la libertad y formar con él una gran cruz que fue colocada en el mismo sitio que aquél ocupaba».

Dia 1er. de juliol: «Según noticias recibidas, los carlistas habían establecido en Mieras su cuartel general, en cuya población había de 700 a 800 soldados adictos a Carlos VII que estaban ejecutando algunas obras de fortificación».

Dia 4 de setembre: «Savalls con sus hombres, estuvo en La Piña, pasando sucesivamente por Las Presas, La Cot, y Santa Pau, llegando a Mieras perseguido por una columna».

Dia 20 de setembre: «Salí Savalls en dirección a Santa Pau, a cuya partida se le agregó «Xic del Sallent», con los suyos, en número de 200, y además Auguet con 300, que iba en la misma dirección, encaminándose al Cuartel General de Mieras».

Dia 13 desembre: «Estando Cabrinety en Olot, supo que la «facción» dispersa, reuníanse en Mieras, a donde dirigióse pasando por San Esteban de Bas y Santa Pau. En Mieras sostuvo fuego con los «facciosos» mandados por «Barrancot» los que huyeron dejando cuatro prisioneros y efectos.»

Any 1873

Dia 10 de gener: «A las 6,30 salió de Olot la columna Cabrinety por la parte de Santa Pau. Como los carlistas estaban en Mieras, en número de unos 1.000, encontraronse ambas fuerzas por el lado de Sallent, oyéndose hasta las 12 un vivo tiroteo».

Las fuerzas carlistas eran las de Savalls, Frigola, Bosc y parte de Auguet, y ocupaban las alturas de la torre de Sallent y Montasil y las casas Puigmolí, Blachs y Samata, Corps y Talaya.

Los carlistas tuvieron ocho muertos, entre ellos Frigola y varios heridos; se les hicieron seis prisioneros y perdieron seis fusiles, seis cananas y dos caballos.

La tropa anotó la muerte de un soldado, doce heridos, dos de ellos de gravedad, y quince contusos.

Entraron en Olot 6 carlistas, y en el barrio de San Miguel algunos más.

Continuaban los carlistas apoderándose de la correspondencia que iba dirigida a Olot.

En Santa Pau había el cabecilla Castells con 200 hombres y se esperaban muchos más así como a Tristany. Suponíase iban a recibir al príncipe Alfonso, hermano del «Terso».

Día 18 de febrer: «Los carlistas se habían posesionado de Santa Pau. La columna de Cabrinety los atacó a la bayoneta. Hubo fuego de cañón y de fusilería. Los atacados tuvieron nueve muertos y se les hizo cinco prisioneros. La fuerza atacante sufrió nueve heridos leves y 19 contusos».

Día 23 de febrer: «Todos los grupos carlistas, excepto el de Savalls, iban en dirección a Santa Pau, escoltando a su capitán general Alfonso de Borbón y de Este, acompañado de su amazona consorte y del Estado Mayor, compuesto de nueve o diez jefes muy bien dispuestos y armados».

Día 8 d'abril: «Cabrinety batió y persiguió, durante más de tres horas, a la partida de Bosch, compuesta de 240 hombres, en la montaña Puig Rodó, cerca de Castellfullit, ermita de San Julián, Santa Pau e inmediaciones de Mieras, causándole 15 muertos, gran número de heridos, además de perder armas, municiones, etc. La tropa tuvo seis heridos, entre estos, dos capitanes levemente, un teniente grave y ocho contusos».

Any 1874

Día 24 juny: «Pernoctó en Bañolas y Cornellá el grueso de los carlistas, saliendo a la madrugada para Besalú y Mieras».

Día 8 d'octubre: «El Coronel Fuentes, en las alturas de Finestres, alcanzó a la ronda carlista mandada por el Comandante de armas de Cornellá, José Junquera, que vagaba por los pueblos de aquella comarca exigiendo la contribución. Roto el fuego, destacó la vanguardia de la columna formada por tiradores escogidos. Resultaron tres carlistas muertos, siendo uno de ellos el propio comandante de armas».

I per finalitzar aquesta breu història d'un racó de la Garrotxa, volem destacar una nota prou simpàtica de tintatge de llegenda: Diuen que a la muntanya de Finestres, lloc de Pedres Picades, s'aplegaven sovint, per tractar de llurs assumptes, els Barons de Santa Pau, Falgons, Besalú i Granollers de Rocacorba. Les xerrades solien ésser de llarga duració i és natural que els quatre barons ho féren sentats. Doncs bé, malgrat el pas dels anys, la muntanya servava encara els seients i la taula, generalment anomenades «dels barons». Més ja no hi són en el lloc primitiu. El doctor Verdaguer, sense esporuguir-se per la costosa empresa, es proposà de traslladar els pedregosos «mobles» a casa seva i ho aconseguí. A l'arbreda existent darrera l'edifici, sobre un tronc gegant serrat, hi trobem la taula i els quatre seients. Si els esperits dels barons senten desde l'altre món desigs de reunir-se, no hauran d'anar ara tan lluny i restaran més ben acomodats a l'ombra de la boscúria de Can Gou que quan ho féren dalt la serralada, revestits de carn mortal.

La taula i els seients dels quatre Barons